

Juryrapport

Alvorens over te gaan tot het voorlezen van het jury-rapport voor de Martinus Nijhoffprijs 1972 stel ik er prijs op namens de jury mede te delen hoezeer zij het betreurt dat Mr. E. Straat wegens gezondheidsredenen niet meer in de gelegenheid is zijn zo belangrijke activiteiten te verrichten. Ieder Uwer die al is het maar zijdelings en incidenteel met hem in aanraking is gekomen zal getroffen zijn door de enorme eruditie waarover Evert Straat beschikt, en zal dus ook begrijpen dat deze jury zich in zekere zin geamputeerd voelt. Naast de verwonderlijke vakkennis, die overigens op een aantal vakken betrekking heeft, ontbeert de jury ook de opmerkingen van de vertaler, zijn subtiel inzicht, kortom zijn *aanwezigheid*. Het is dientengevolge niet alleen een verplichte noodzaak, maar een werkelijke behoefte de heer Straat hier dank te zeggen voor alles wat hij in de jury betekend heeft. Dat Gerrit Kouwenaar bereid is gevonden de open plaats te bezetten, is voor de zittende juryleden eveneens een reden tot grote erkentelijkheid. Zijn lidmaatschap, dat al een aantal maanden geleden is ingegaan, garandeert het belang en het niveau van deze vertalersprijzen.

Overgaande tot het eigenlijke rapport moet ik er nu wel onmiddellijk aan toevoegen, dat het niet aan Kouwenaar te wijten is wanneer er dit jaar slechts één prijs wordt uitgereikt. De jury is in haar geheel en unaniem, zij het tot haar spijt, tot de overtuiging geraakt dat het niet verantwoord zou zijn een vertaler die uit het Nederlands in een vreemde taal werkzaam is voor een prijs in aanmerking te doen komen. Het is in theorie natuurlijk niet onmogelijk, dat één of ander werk de jury ontgaan is. Zij wil deze kans dan ook niet uitsluiten, maar veroorlooft zich toch van mening te zijn dat hij bijzonder klein is. Ook in de afgelopen maanden heeft de jury zich namelijk uitvoerig met verschillende vertalingen uit het Nederlands bezig gehouden. Zij achtte de kwaliteit van het verrichte werk lang niet altijd slecht, maar toch ook niet van dien aard dat een belangrijke prijs als deze, die van waarde is en moet blijven, uitgereikt diende te worden. Nogmaals: de jury constateert dat met grote spijt en hoopt ten zeerste dat volgend jaar een bekroning zal kunnen plaats vinden.

Met groot genoegen is de jury dan ook, en wederom eenstemmig, van mening geweest, dat een bekroning voor vertalingen in het Nederlands zich als het ware opdrong. Het betreft drs. E. Y. Kummer, die in 1968 zijn vertaling publiceerde van Céline's *Voyage au bout de la nuit* en in 1971 van dezelfde auteur een aantal brieven, artikelen en polemieken in vertaling bundelde en onder de titel *Van de ene dood naar de ander* publiceerde. Aan dit laatste werkje zijn critische opmerkingen die het geheel verhelderen toegevoegd.

Wanneer nu bekend gemaakt wordt, dat binnen de jury de voorzitter zich veelal bezig houdt met vertalingen uit het Frans en dat de heer Kummer de functie van wetenschappelijk medewerker aan de Leidse universiteit vervult, dan zal men het kunnen billijken, dat de jury haar voorzitter dit keer niet heeft willen dwingen tot een al te vergaande analyse van de persoon en de vertaalhoedanigheden van de heer Kummer. Ik volsta dan ook met op te merken, dat niet alleen de voorgeschiedenis van de vertaler, maar ook zijn opleiding en huidige werkzaamheden hem bij uitstek geschikt maken voor dergelijke vertalingen en in het bijzonder wellicht voorzover het Louis Ferdinand Céline betreft. Met mij is de jury zich ervan bewust dat een dergelijke algemene opmerking in dit geval aanleiding tot ongewenste misverstanden kan geven. De jury acht het dientengevolge gewenst zich hieromtrent zo duidelijk mogelijk uit te spreken.

Méér dan bij andere literaire werkstukken zal zich bij vertalingen de ongetwijfeld ouderwetse neiging voordoen een onderscheid te maken tussen datgene wat gezegd en dus vertaald moet worden enerzijds, en anderzijds de manier waarop het gezegd en vertaald is. Volgt men deze zoals gezegd wat verouderde gedachtegang, dan lijken de zaken bij Céline betrekkelijk eenvoudig te liggen. Er valt niet aan te twifelen of hij is als taalkunstenaar in het geheel der franse vooroorlogse literatuur een geheel aparte en uitzonderlijke figuur. Het „deuntje” waarover hij naar zijn eigen woorden beschikte is van een zeer bijzondere aard en geeft zijn werk een persoonlijke kwaliteit die met weinig andere te vergelijken is en waarin bijvoorbeeld op uiterst geraffineerde wijze een met vulgarismen bezaaide volkstaal zich handhaaft en tegelijkertijd tot literatuur wordt. Voor deze hoedanigheden onder andere bleek de heer Kummer een grote en nauwkeurige gevoeligheid te bezitten. De exuberantie en stylistische overdrijving zijn met een grote beheersing van het Nederlands en het Frans overgezet en wéérgegeven. Noch aan vormgeving, die bij Céline altijd een zekere vormloosheid inhoudt, noch aan toon of tempo is in de vertaling tekort gedaan, terwijl er toch niet — en

dat was misschien de moeilijkste klip voor de vertaler — van een surplus en een verfraaiing sprake is. Het zijn vooral deze gewichtige, onontbeerlijke vertalerskundigheden, deze verve en dit elan, die de jury tot haar beslissing gebracht hebben.

Wordt daarbij betrokken wat Céline gezegd heeft en de vertaler dus ook noodzakelijkerwijze te vertalen had, dan blijken de merkwaardige moeilijkheden waartegenover de jury zich gesteld vond. Voor de hartstochten, de gevoelens, de denkbeelden die Céline meende te moeten spuien op verschillende gebieden en vooral in het kader van fascistische, antisemitische politieke „theorieën” behoeft de jury uiteraard geen enkele verantwoordelijkheid op zich te nemen. Maar daarbij wil zij het niet laten; zij wil nadrukkelijk en zo duidelijk als mogelijk is niet alleen haar afzijdigheid maar ook haar afschuw doen horen. En zij doet zulks des te gemakkelijker, omdat zij meent te weten dat de heer Kummer in dat opzicht niet voor haar onder wenst te doen.

Dan blijft alleen nog ter beantwoording de vraag die men drs. Kummer en nu ook de jury zal stellen: Waarom dergelijk werk vertalen? waarom het te bekronen? De vertaling is gewenst, omdat Céline ondanks alles een fenomeen is, een verschijnsel wellicht nog meer dan een verschijning, een voorbeeld van diepe en toch intelligente verdwazing dat altijd en zeker ook nog heden ten dage een waarschuwing inhoudt tegen alle op zijn kop gezette en geperverteerde mystiek (om wederom een woord te gebruiken dat hem en sommige politieke theoretici dierbaar was). De te vertalen teksten vormden een uitdaging aan de vertaler, die zich tevens opmaakt de naar vorm en inhoud zo geheel anders gearde Flaubert in het Nederlands weer te geven. De bekroning ten slotte vindt plaats, omdat een weerzinwekkend literair verschijnsel met groot talent en ondanks de totaal andere houding van de vertaler toch met inzicht, met begrip en, als men de uitdrukking goed verstaan wil, zelfs met sympathie in het licht van een andere taal is geplaatst.

Op grond van dit alles is de jury van mening, dat de heer Kummer de Martinus Nijhoffprijs 1972 ten volle toekomt.

De jury: Prof. dr. S. Dresden, voorzitter
Prof. dr. J. C. Kamerbeek
A. Morriën
Paul Rodenko
Dolf Verspoor
Bert Voeten
Gerrit Kouwenaar
Drs. H. J. van Royen, secretaris